

## **ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

Характерною ознакою сучасності є перехід суспільства від індустріального до постіндустріального, а нині – до інформаційного. Інформаційні технології все глибше проникають в усі сфери людської життєдіяльності, стають потужною продуктивною силою суспільства. Тому у найближчому майбутньому від рівня інформаційної культури молодого покоління залежатиме науковий, технічний, виробничий, соціально-економічний потенціал народного господарства будь-якої держави та рівень добробуту її народу.

Традиційне навчання зазнає в наш час істотних змін на всіх стадіях навчального процесу: підготовка курсів, проведення занять, виконання домашніх завдань, підготовка проектів тощо. У значній мірі зміни у підходах до навчання ініціюються новітніми інформаційними технологіями, новими джерелами інформації. Нові технології не тільки забезпечують викладачів та слухачів новими засобами та ресурсами, але й змінюють самі способи комунікації між викладачами та слухачами.

Різноманітні комунікативні явища привертали і привертають до себе все більшу увагу представників різних гуманітарних наук (філософія, культурологія, соціологія і психологія, лінгвістика і семіотика).

Проблемами інноваційних технологій займаються такі дослідники, як Н. Басова, С. Ветров, М. Кларін, І. Підласий, Ж. Поплавська, Д. Стетченко, В. Тинний, В. Шукшунов. Застосування у педагогіці нових інформаційних технологій розглядали у своїх дослідженнях В. Безпалько, А. Нісімчук, І. Підласий, О. Шиян та інші. Н. Ротмістров вважає, що нові комп'ютерні

технології дозволяють підійти до перетворення ПК у сильний засіб освіти, в якому змодельовані всі аспекти процесу навчання – від методичного до презентаційного [1, с. 89].

Під засобами мультимедіа розуміють комплекс апаратних і програмних засобів, що дозволяють людині спілкуватися з комп'ютером, використовуючи різні, природні для себе середовища: графіку, гіпертексти, звук, анімацію, відео. Сьогодні мультимедійні системи можуть запропонувати тому, хто навчається, наступні види інформації: текст (doc, html); зображення (bmp, gif, jpeg,...); анімаційні картинки (gif, flc, fli); аудіокоментарі (wav, au, MIDI, MP3, real audio); цифрове відео (avi, mpeg) і інші. Але це лише потенційні можливості сучасних комп'ютерних технологій. Як їх використовувати при розробці комплексів учбово-методичних матеріалів дистанційного навчання, де і які застосовувати? - одна з проблем, вирішити яку можна лише через повсякденну практичну роботу.

Одними з основних елементів культури сучасної людини є її знання і навички роботи на комп'ютері, участь в Інтернет-проектах.

На наших очах відбувається народження «Homo Virtualis», людини віртуальної, з рисами, властивими їй одній: з необмеженою свободою, активністю, величезною комунікабельністю й постійною тягою до самореалізації. Віртуальний простір - це новий тип культурного простору, створений сучасною цивілізацією, і віртуальна реальність - це часткове, недовтілене існування.

Проте, сьогодні, звичайно, рано говорити про те, що відбувся якийсь істотний перелом у свідомості викладачів і методистів у відношенні перспектив використання в організації навчального процесу нових інформаційних технологій і мультимедійних ресурсів. Поки що масовий викладач не зовсім готовий до застосування нових інформаційних технологій, більш того, не відчуває в цьому усвідомленої необхідності.

Згідно з офіційним повідомленням Держдепартаменту зв'язку та інформатизації Міністерства транспорту і зв'язку за підсумками розвитку

галузі зв'язку в 2006 році в Україні послугами Інтернет з різною періодичністю користуються близько 9 млн. жителів України. Проте, як зазначають інші аналітичні компанії, постійних користувачів в Україні майже в два рази менше.

У той же час перше місце серед країн, де найбільше нараховується інтернет-користувачів, як і раніше займають США. Інтернетом користуються 59 відсотків американських громадян або 175 мільйонів осіб. У Європейському союзі нараховується 233 мільйони інтернет-користувачів, що складає 50 відсотків населення Євросоюзу. У Китаї Інтернет є майже в кожного десятого. За даними дослідження, нараховується 111 мільйонів китайських інтернет-користувачів. Чисельність інтернет-користувачів із країн азіатсько-тихоокеанського регіону складає 315 мільйонів осіб. Країни Латинської Америки, за даними проведеного дослідження, є лідерами з динаміки росту чисельності інтернет-користувачів. За рік загальне число інтернет-користувачів у Латинській Америці збільшилося на 70 відсотків і склало 70 мільйонів осіб.

За підсумками останніх місяців помітна тенденція постійного росту чисельності української аудиторії інтернету.

Так, за даними компанії Sputnikmedia.net (портал bigmir.net) у лютому 2007 року розмір української інтернет-аудиторії, підрахований за кількістю унікальних користувачів, що зробили більше одного перегляду сторінки за місяць, і користувачів, які переглядали сторінки в поточному та минулому місяцях, збільшився на 6,4% до 4,476 млн. чоловік, що на 250 000 більше, ніж попереднього місяця [2]. Середня тижнева аудиторія українського Інтернету в лютому 2007 року склала 2,205 млн. чоловік, збільшившись на 15,7% у порівнянні із січнем. Середньодобова аудиторія склала 867,567 тис. чоловік, збільшившись на 15,2%. Середній час, проведений на сайтах українськими користувачами, склало 3,47 хвилини, збільшившись на 2,4%. Загальний час, проведений українськими користувачами в Інтернеті, виросло на 9% до 2,390

млрд. хвилин.

Географічно лідером по числу користувачів є Київ - 60,2% від загальної кількості користувачів (у січні - 58,6%). Користувачі з інших великих міст і регіонів (Дніпропетровськ, Донецьк, Запоріжжя, Львів, Одеса, Харків, Крим) склали 28,2%, з інших регіонів - 11,6%.

Найменше відвідувачів Інтернету в лютому було із Чернівецької областей - 0,26% і з Житомирської - 0,28%.

Серед пошукових систем, з яких здійснювалися переходи на українські сайти, лідером у лютому залишився google.com. Переходи із цієї пошукової системи склали 43,39%, з yandex.ru - 30,87%.

Згідно з даними Всесвітнього економічного форуму (звіт The Global Information Technology Report 2005-2006), з погляду конкурентноздатності економіки, готовності й здатності використати переваги інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) Україна зараз займає всього лише 76-е місце зі 115 досліджених країн.

Не дивлячись на це, численні дослідження підтверджують деякі переваги системи навчання з використанням інформаційно-комунікаційних та мультимедійних технологій. Експерти давно відзначили на численних експериментах виразний зв'язок між методом, за допомогою якого людина освоює матеріал, і здатністю відновити цей матеріал у пам'яті. Наприклад, у середньому тільки чверть почутого матеріалу залишається в пам'яті. Якщо ж учень, студент має можливість сприймати цей матеріал візуально, то частка матеріалу, що залишився в пам'яті, підвищується до однієї третини. При комбінованому впливі (через зір і слух) частка засвоєного матеріалу досягає половини, а якщо залучити учня, студента в активні дії в процесі вивчення, наприклад, за допомогою інтерактивних навчальних програм типу додатків мультимедіа, то частка засвоєного може скласти 75%.

Істотні позитивні фактори, які наводяться на користь такого способу одержання знань, є такими: по-перше, краще й більше глибоке розуміння

досліджуваного матеріалу; по-друге, мотивація того, якого навчають, на контакт із новою областю знань; по-третє, економія часу через значне скорочення часу навчання; по-четверте, отримані знання залишаються в пам'яті на більше довгий строк; по-п'яте, зменшення витрат на виробниче навчання й підвищення кваліфікації.

Проводячи заняття, викладач пояснює і показує, як студент може знайти в Інтернеті інформацію, що відбиває результати новітніх досліджень з різних проблем соціології. Така інформація може бути залучена при підготовці до семінарів, написанні курсових, дипломних робіт і рефератів.

Сьогодні в Інтернеті представлено безліч сайтів, що містять багатий різноманітний матеріал для вторинного аналізу. У мережі представлені не тільки академічні і відомі інформаційні центри, але всі "види" суспільної і гуманітарної науки, з якими іншим способом познайомитися студентам практично неможливо. Ознайомлення із широкою палітрою інституціалізованих і неінституціалізованих форм наукового знання розширює уявлення студентів про українське та світове наукове співтовариство, сприяє розвитку їхньої пізнавальної культури. І, як ми переконалися, підвищує їхній інтерес до проведення власних досліджень і презентації своїх матеріалів. Сайти, зроблені непрофесіоналами, можуть, з одного боку, служити можливими прикладами помилок, на "яких вчаться", але, з іншого боку, зміцнюють віру у власні дослідницькі сили студентів.

1 грудня 2002 року на підставі Указу Президента України "Про розвиток соціологічної науки в Україні" від 25 квітня 2001 року у Вінницькому національному технічному університеті була створена Лабораторія соціологічних досліджень. А на початку 2004 року Лабораторія соціологічних досліджень ВНТУ презентувала свій офіційний Інтернет-сайт за адресою [www.socio-lab.osvita.com.ua](http://www.socio-lab.osvita.com.ua), який представлений у тримовному варіанті (українському, російському, англійському) [3]. Даний сайт дає можливість познайомитись, зокрема, з створеним банком соціологічної інформації, який має вісім розділів: соціологія масової комунікації,

соціологія девіантної поведінки, військова соціологія, соціологія молоді, рейтинги, соціологія науки і освіти, соціологія народонаселення, соціологія політики, та який постійно поповнюється новими даними про результати соціологічних досліджень, що були проведені як у ВНТУ, так і на території України та в інших країнах світу. На сайті можна скористатися розгалуженою базою соціологічних міжнародних, російських та українських інтернет-ресурсів, де зібрані посилання на сайти, які містять соціологічну інформацію. В свою чергу соціологічні Інтернет ресурси розбиті на шість категорій: асоціації, начальні заклади, бібліотеки й електронні каталоги, електронні журнали, дослідницькі центри, пошукові системи.

Також на даному ресурсі можна познайомитись з нормативними соціологічними документами, зокрема такими, як «Професійний кодекс соціолога», «Статут соціологічної асоціації України», «Указ Президента України «Про розвиток соціологічної науки в Україні»». Користувачі сайту самі можуть познайомитися з соціологічним інструментарієм у вигляді електронної анкети, а також взяти участь у запропонованому інтернет-опитуванні і одразу ж переглянути результати опитування, які зображенні у графічній формі. Даний інтернет-ресурс постійно розвивається, так нещодавно на сайт додана нова складова: самостійно створена «Електронна енциклопедія персоналіїв в галузі соціології» (аналога в україномовному Інтернеті досі не існувало). На сайті для зручності пошуку та використання інформації розроблена навігаційна система «Пошук по сайту», для підтримки зворотного зв'язку із користувачами пропонується «Гостьова сторінка» та «Форум».

Затребуваність та популярність даного ресурсу підтверджується тим, що лише за перші 2 місяці 2007 року сторінками сайту скористалися більше 7 тис. разів. На пошуковому сервері Bigmir в категорії "Освіта та наука" серед більше ніж 2600 офіційно зареєстрованих сайтів, сайт Лабораторії за популярністю не опускається нижче 280 місця по Україні. Серед користувачів сайту крім представників пострадянського простору (Україна,

Росія, Білорусія) є відвідувачі з Німеччини, Польщі, Словаччини, Болгарії, Голландії, Ізраїлю та інших країн Євросоюзу, США, Бразилії. Всього ж географія користувачів сайту представлена більше 100 країнами світу.

Матеріалами сайту широко користуються не тільки студентська молодь та представники інших верств населення, а й українські засоби масової інформації.

Лабораторією соціологічних досліджень також має досвід створення мультимедійних засобів, які використовуються під час викладання соціологічних дисциплін. Зокрема, це «Соціологія як наука, її предмет, методи і функції», «Галузі соціології», «Що таке конфліктологія», «Кидаємо палити». На початку 2007 року нами був представлений самостійно створений науково-популярний фільм «Соціологія – наука про суспільство». При створенні цього фільму була зроблена спроба реалізувати ідею, в якій на прикладі жителів міста Вінниці, представників різних соціально-демографічних груп, розкриваються такі теми соціології, як соціальна взаємодія, соціальна структура суспільства, теорія стратифікації, етапи соціалізації особистості тощо. При виготовленні даних мультимедійних засобів були використані такі програмні продукти: «Microsoft PowerPoint», «Adobe Photoshop», «Adobe Premier 6.5», «Sound Forge» тощо.

Наші перші результати використання мультимедійних засобів при викладанні соціологічних дисциплін можна звести до наступного.

Зоровий канал за своїми можливостями набагато перевершує можливості всіх інших каналів сприйняття інформації людиною. У цьому зв'язку введення відеоінформації в комплекс учбово-методичних матеріалів для сприйняття навчального матеріалу, його засвоєння й запам'ятовування має виняткове значення. Сучасні інформаційні технології дозволяють

створювати засоби навчання не тільки з використанням барвистих ілюстрацій, але й різні види відеофільмів (анімацію, документальне й ігрове кіно).

Документальні відеофільми (фрагменти "живого" відео) у складі комплексів учбово-методичних матеріалів зарекомендували себе як найбільш ефективні засоби для первинного знайомства із предметом вивчення.

Фіксація відповідних слайдів, доповнених пояснювальними текстами й графікою, дозволить створити чудові фрагменти навчальних матеріалів у вигляді анімаційних фрагментів комплексу учбово-методичних матеріалів.

Аудіокомпоненти засобів мультимедіа можуть доповнювати й збагачувати відео фрагменти. Однак вони можуть мати й важливе самостійне значення, наприклад, як засоби активізації уваги, акцентування на окремі моменти матеріалу, що викладає. Ще більший ефект дає застосування аудіосупроводу тестових фрагментів комплексу учбово-методичних матеріалів. Це можуть бути підбадьорливі вигуки при вірній відповіді або звуковій корекції в процесі побудови траєкторії пошуку рішення.

Існують думки, згідно з якими, сучасна інформаційна технологія може бути реалізована в трьох варіантах: 1) як «проникаюча» (використання комп'ютера і мультимедійних технологій при вивченні окремих тем, розділів, для рішення окремих дидактичних задач); 2) як основна (найбільш значима у використовуваній педагогічній технології); 3) як монотехнологія (коли все навчання і керування навчальним процесом, включаючи усі види діагностики, контролю і моніторингу, спираються на застосування комп'ютера) [4, с. 114].

На сьогоднішній момент одним з перспективних і важливих напрямків теоретичних й експериментальних досліджень може стати комплексний підхід до використання мультимедійних технологій при вивченні деякого відносно замкнутого розділу навчальної програми (з досить стабільним змістом й устояними методиками навчання). Саме таке, а не епізодичне, використання комп'ютера й мультимедійних технологій дозволить тому, хто



навчається, зокрема, усвідомити, що в руках знаючого фахівця комп'ютер стає потужним засобом наукового пізнання. Щоб дійсно зробити значний прорив у практиці навчання на основі мультимедійних технологій, потрібні розробки, що дозволяють, з одного боку, наочно демонструвати тому, кого навчають, процес формування ключових понять як при індивідуальній, так і при фронтальній роботі, з іншого боку, дозволяти йому самому брати активну участь у цьому генезисі.

Мультимедіа суттєво розширює можливості в організації й керуванні навчальною діяльністю й тим самим дозволяє практично реалізувати величезний потенціал перспективних методичних розробок, знайдених у рамках традиційного навчання, які залишалися незатребуваними або в силу певних об'єктивних причин не могли дати там належного ефекту.

Викладене вище свідчить про те, що організація процесу створення мультимедійних засобів навчання – досить трудомісткий процес, що вимагає залучення значних матеріальних і людських ресурсів. Але тільки такий шлях дозволяє створити освітній продукт, що буде служити базою для організації якісного освітнього процесу.

### **Література**

1. Ротмистров Н.Д. Мультимедиа в образовании // Информатика и образование. – 1994. – №4. – с. 89-96.
2. [sputnikmedia.net](http://sputnikmedia.net)
3. [www.socio-lab.osvita.com.ua](http://www.socio-lab.osvita.com.ua)
4. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М.: Народное образование, 1998.

### **Анотація**

**А.Слободянюк**

**Використання мультимедійних засобів у процесі викладання  
соціологічних дисциплін**

В статті показано ефективність широкого використання мультимедійних засобів в навчанні, стан доступу до Інтернет в Україні та досвід створення та використання мультимедійних засобів при викладанні соціологічних дисциплін.

### **Annotation**

**Anatoly V. Slobodyanyuk**

#### **Multimedia usage in the process of sociological teaching**

In the present paper there had been shown the efficiency of wide making and use of multimedia in training, the state of web-resources usage in Ukraine and illustrated the experience of multimedia usage in the process of sociological teaching using the example of the official Web-site of the Socio Research Lab of VNTU.